

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Տարեկան գին 6 Արծաթ Մեծիտի-
վեցամսայ 31/4
Մեկ ծանուցումը տողին 2 դուրուշ է
Ստորագրութիւնները կանխիկ են:
Եւ տարագրութիւնները ամեն ամսոյն 4 ին
եւ 15 ին կը սկսին:

Դուրս երբայիք լրագրեցեալ ճամբու
ծախքը առ հոգին վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ ճամբու կամ որ
եւ իցե գրութիւն խմբագրին պիտի
ուղղուի. եւ ասոնց ճամբու ծախք
քը խրկողին վրայ է:

ԼՐԱԳՐՈՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
1862 ՏԱՐԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

Մարդիկ յաւիտեականութեան կա-
պող շղթային մէկ օղակն ալ երաւ ձեռ-
քերնուս. տարի մ'ալ անցաւ գնաց, և
ժամանակին մեծ բաժանմանը վրայ թիւ
մ'ալ աւելցաւ. բայց մենք ժամանակին
ստորաբաժանման մէկ ճիւղն ալ կորսնցու-
ցինք, կամ որ ամենաշնորհաւորն է, դէպ ի
յաւիտեականութիւնն ձգուած կամուր
ջինք վրայ քայլ մ'ալ առինք, և առաւել
մենք անցանք քան թէ անանցանք ժա-
մանակը:

Լատուածային Կայսրականութիւնն
զմեղ նոր տարւոյ մը սեմնոց վրայ կազ-
մեցուցած ժամանակը, անհրաժեշտ պարտք
մը կը համարենք՝ կենաց նոր շրջանի մը
մէջ մտնելէն առաջ՝ հայեացք մը նետել
անցեղոյն հայեկին վրայ, և ապագային յու-
սովք մեր վիճակին նկատմամբ տեսութիւնն
մը ընել:

Քաղաքական ազգերու հանապազօր-
եայ փոփոխութեանց վրայ իբրեւ քաղա-
քական լրագիր խօսելու և աշխարհին ընդ-
հանուր քաղաքական վիճակին վրայ տե-
սութիւն մը ընելու տեղ, իբրեւ ազգային
լրագիր մեր արդոյ ազգայինք իրաւունք
ունին մենք անկախելու, մանաւանդ նոր
տարւոյ մը սկզբնաւորութեան առթիւն
մէջ, գոնէ քանի մը տող տեսութիւն մը
նեղ մեր ազգային ներկայ վիճակին վրայ,
ախտուր և ցաւալի անցեալի մը վերջնութիւն
հասած ըլլալու յուսով:

Ուրեմն չկորսնցունենք այս պատեհ
առիթը, և նոր տարւոյ մը մէջ մտած
ժամանակին, առհասարակ մեր սիրելի
ազգին և մասնաւորաբար լրագրոյս պատ-
ւոր արդոյ բաժանորդաց մեր սիրելի
շնորհակալութիւնը մտադրանքով, նոր
տարւոյս մէջ ամեն կերպ բարիք և յա-
ջողութիւն իրենց մտղթելէ ետեւ, անձե-
րանայի ժամանակին հետ ալ մեր պար-
տաւորութեանց մուրհակը նորոգենք:

Եթէ անտեղութիւն չէ մարդկային
կեանքը պարտաւորութեանց շարայարու-
թիւն մը սեպել, կրնանք այս պարտաւո-
րութեանց ամենէն վեհագոյնը դասել՝ առ
Լատուած, առ Ազգն և առ Հայրենիս
ունեցած անհրաժեշտ պարտաւորութիւն
նիս:

Լատուած առաջին իւրաքանչիւր անհա-
տի իւր խղճին և Լատուածոյ հետ ունեցած
յարարեութիւնն ըլլալով, չենք ուզեր
ամբարիշտ դատաբանութեամբ մը Լատ-
ուածը ընդդէմ և մարդկեղբայր բռնասի-
րութեան մը արատը կրել արդ յարաբե-
րութեան մէջ մտնելով, որուն համարը,
հաշիւը և պատասխանատուութիւնը իւ-
րաքանչիւրին իրեն կը վերաբերի ռալ. մա-
նաւանդ որ մեր ընելիք տեսութիւնը մաս-
նաւորի, անհատի, այս օր կամ այն անձի,
այս ինչ կամ այն նիւթի վրայ չըլլալով,
յո՛ւ ազգային արդի վիճակնուս վրայ կը կա-
յանայ:

Տեսնենք ուրեմն թէ 1862 տարւոյն
մէջ ո՛ւր էինք և ո՛ւր ենք, ո՛ւր էր Ազգը
և ո՛ւր է հիւսն, ի՞նչ չափով պիտի չափե-
տեալաւ պատմապիլը 1862 տարւոյն մեր
ազգային կենսագրութիւնը:

Ազգային օրագրի մը ներքեւ է կար-
ծենք իբրեւ հասարակաց կարծեաց արձա-
ղանք, և իբրեւ հասարակոյ ձայնին և
կարծեացն աթոռ, պայտիսի նիւթի մը վը-
րայ երկու տող խօսիլ անկողնապարհու-
թեան կշռով:

Անցեղոյն հայեկին մէջ ազգային վե-
ճակին վրայ նայելով, տարակոյս չունինք
թէ ամենէն արի սրտերն ալ կը վշտան-
քանի որ նկատեն թէ Հայ Ազգն իր տա-
նուտեան իշխանութեանէն զուրկ, ժա-
մանակի եղծմանքները զենք հոն հա-
սուցած էին, ուր յառաջադիմութեան
միայն ընդունակութիւնը կը նշմարուէր
վրան. իսկ այդ մեղսական բառին իրական
նշոյլը և հետեւաբար կենսական երևոյթ-
մը հազիւ ցոյց կուտար. Մասնաւորե-
րու ունեցած յառաջադիմութեան ջերմ
եռանդը անբաւական էր ազգին պիտոյիցը,
մինչդեռ մեծ մասը յառաջողութեան
լոկ անուան ծանօթ, իսկ ազգի մը իրական
բարգաւաճանաց և զարգացման էական
կետին այն աստիճան ազեւ էր և է մինչև
ցայսօր, այն աստիճան քիչ խելամուտ ե-
ղած էր և է մինչև ցայսօր, որ կը հա-
մարձակենք ըսելու թէ զլուին անդա-
յուլութեան բարձի վրայ դրած գրեթէ կը
խորդար:

Սակայն մեր առաջադրեալ նպատա-
կէն չէնդելու համար, չենք ուզեր տխուր
անցեղոյ մը ամեն հանգամանքները մի առ-
մի թուել, և ազգին դոյութեանը սպառ-
նացող վտանգները մի ըստ միով տողել:
Պատմութեան փողինքը թո՛ւ փակելու
յանձնառու եղող մը կրնայ լինիլ վերա-
հասու ըլլալ անոնց. և ազգային կենսա-
գրութեան վրայ կէս հայեացք մը բաւա-
կան է համոզելու որ աւելի յետախորհող
ընթացք մը ունեցած ենք՝ քան թէ կար-
ծուածին չափ շարժում մը յառաջադի-
մութեան շաւղին մէջ:

Գարուն ոգին կամ ժամանակին պա-
հանջած հարկը պետք էր որ մեղ ալ մեր
անդադարութեան յաբեւրեթեան հանէր:
Օսմանեան բարեկամ կառավարութեան
հայրական հողածուլութեան և խնամքի
օր ըստ օրէ հպատակ ազգայն շնորհուած
արտօնութեանց ձեռք վերջապէս եկաւ
այն բարեգուշակ օրը, որ քրիստոնեայ
հպատակ ազգերուն իրենց կրօնական քա-
կզբանց համաձայն փարաւելու և իրենց
կրօնական մասնաւոր փարաւելութեան ընտ-
րութիւնը կազմութիւնը և ազգային
սեպհական հաստատութեանց մատակա-
րարութիւնը ինքնովին հողաւոր տրամա-
դրութիւնը՝ որ երկար ժամանակէ ի վեր
շատերու փափաքին նպատակը եղած էր,
ձանչցաւ ընդհանուր Հայ Ազգը, և
այն արտօնութեանց բովանդակութեան
օրէնք մը կազմելով՝ ազգային բարեկար-
գութեան հիմ դրաւ, սա համոզմամբ որ
ազգին անհատները արգարութեան և հա-
ւասարութեան վրայ հաստատուած օրէն-
քի մը յենելով՝ փոխադարձաբար կը դաս-
տիարակուին և կը դաստիարակեն:

Եւս սկզբունքով, չորս դարէ ի վեր
լոկ կրօնական կերպարանք մը ունեցող
ազգը՝ իր առանին պիտոյնքներուն ամենն
ալ պիտի հոգար առանց օտարի միջամը-
տութեան, առանց իր պաշտպանը չեղող
օտարի ներշնչութեան, առանց մասնաւոր

ներու ինքնակամութեան գործիք խորա-
լիկ և զոհ ըլլալու, այլ անխտիր ամեն
ազգայնոց անհատական ձայներն իբրեւ ազ-
գին միակ ձայնը միացնելով՝ իր յառա-
ջադիմութեան կառքը դէպ ի լուսաւո-
րութիւն դէպ ի ճշմարիտ քաղաքակրթու-
թիւն պիտի վարէր:

Միջախ նշանաւոր է Հայ ազգին պատ-
մութեանը մէջ 1860 թուականը, յորում
Ազգն իր ամեն անհատներուն իրաւանց և
պարտոյց սահմանը դրաւ, ա՛յնչափ ալ
1862 տարւոյն պատմական թերթերնիս
արատաւոր են յորում յանուն կը-
րօնի և ազգի, յանուն լուսաւորութեան
և յետադիմութեան, և վերջապէս ըսենք՝
յանուն անձնական կարծեաց, մեր ազ-
գային և ընկերական վիճակին անդորրու-
թեան ծաշսը հազիւ առած, ապագային
վրայ ունեցած յոյսերնուս մարիլը տեսնե-
լու տարաբարգոյթիւնն ունեցանք, կարծե-
աւ, զարգաբարձ և մտաց յեղափոխու-
թեան մը մէջ ծիպով:

Իսկան է որ ամեն նոր բան ինչպէս
իր հետամուտն՝ այնպէս ալ իր ստեղծողը
կրնայ ունենալ, և նոր մը հինին տեղն
անցնելու համար շարժման կը կարօտի:
Բայց ընտրութիւնը բնականութեան և
խելիքի նշանովը կշռուել էր: Աշտեցի՛նք
արեւեօք, և մեր շարժման մէջ ի՞նչ դիրք
ունեցանք. թէ ո՛վ է արտաւար մեր
ազգային այս վերջին շարժմանը մէջ, ո՛վ
և ի՞նչ է գլխաւոր պատճառն այս ինչ-
նուրոյն կանգման, ինքնուրոյն կործանման,
ծանուցեալ նպատակները դատելու չափ
չուղիքով թափանցել, ամեն առողջ միտ-
քերու անաչառ դատաստանին կը յանձ-
նենք:

Եւսու ամենայնիւ չենք դանդաղել
ըսելու թէ մտքերու բաժանումը, կար-
ծեաց յեղափոխութիւնը, զարգաբարձ
չիօթութիւնը և խոշոր ետեւութեանց ամ-
բարտակը՝ Ազգային միութեան կապին
այնպիսի դրաւոր հարուած մը տուին որ
Ազգն անկախութիւնները եթէ ի գրեւ
չհանց, ինչպէս որ կը սիրենք հաւատալ,
գոնէ մտքերը ծայրայեղ վտգովման և յուզ-
ման մը մէջ ձգելով, ամեն սպառազ օգ-
տակար բարեկարգութեանց նախաշաւիղն
եղող Սահմանադրութեան վաւերացումը
յապարհեցող, և ազգայնոց՝ չենք ըսեր
միայն մէկ մասին՝ ալ ընդհանուրին ալ
մեծ վիշտ պատճառեց. Երու-
գործ մը չունեցանք. բայց եգ խօսքերը,
վեճերը և անոնց հետեւութիւնները հոս
հասուցին մեզ, ուր փորձութեան բովին
մէջ կը գտունք այսօր:

Տարակոյս չի՛յ որ եթէ ձանչցուէր
թէ նիհար իրաւաւորութիւն մը պարարտ
վճիւռ մը լաւագոյն է, թէ որ ձանչցուէր
թէ հուրը խժուծով շնչուցանել անհը-
նար է, թէ որ ձանչցուէր թէ ժողովուրդ-
եան ձայնն Լատուածոյ ձայնն է, և Ժողո-
ղըրդեան հեղեղին առջև թուամբերը կը
հարթանան, և ամբարտակ կանգնելու հա-
մարձակողները հեղեղին առջև կոշկանան,
այսօր՝ Կոյեան ազաւաւն սպասելուն նը-
ման՝ մեր ամենուս ցանկացածին անհամբեր
սպասելու, արանջելու, և անոնց դառն
արդիւնքները տեսնելու անմուէր ճակա-
տագիրը չենք ունենար:

Փորձին սուղ դասովք տեսնելու ու-

րեմն որ ամեն օգտակար նոր՝ հինին յաղ-
թելու համար՝ ժամանակի, փորձառու-
թեան և համբերութեան կարօտ է. և
ամեն փնասակար հին ալ՝ որչափ որ իր բո-
լոր ճիգը թափէ, ծառերու կեղեւանքի
պէս հարկ է որ փոխուի ի յնայ. Բանդի
կոտեմ ցանկելով՝ անոր բուսներու կարճ
ժամանակին մէջ ձիթապտոյ արդիւնք
սպասել՝ որչափ որ մէկ կողմէն տեսակ մը
անտեղութիւն է, միւս կողմանէ ժամա-
նակը, պիտոյքը, հարկը և կարեւորու-
թիւնը չձանչնալ, և ազգային օգուտը իր
խելքին կանգունովը չափել, անձնակա-
մութեան զոհել, և մինչև ցարդ բռնած
զիրքին ազգայնաւ ըլլալը չտեսնելու զար-
նելը՝ անանուն, սուտ և կեղծ ազգապի-
րութիւն է:

Եւ ի՞նչ եղաւ ազգային այս ընդդի-
մաբարկ շարժման հետեւութիւնը. ի՞նչ
եղաւ մեր շատ անգամ Պիւթագորեան
« Կա ասաց » ներու և խիստ շատ ան-
գամ ստուերի վրայ ըրած վեճերնուս ար-
դիւնքը, հետեւանք.

Ցաւն ի խոր սրտի կրսնք, թէ ազ-
գային յառաջադիմութեան կառքը կասե-
ցաւ, թէ և անոր խոշորագոյն եղողներն ալ
ափ ի բերան մնացին. մեր ազգային օգ-
տին և ուսումնական զարգացմանը ջանա-
դիր ընկերութիւնները կարող սկսան,
ունենք ալ զայլ ի գայթ կործանեցան և
դասալիք զինուորներու պէս առ ժամ
փարատեցան. ազգային ուսումնական ե-
ռանդը արծարծելու և զարգացման ու-
կատարելութեան առաջնորդելու ազ-
րիւնները ցամքեցան. և ամօթ թէ անոնց,
որ իրենք չմտնելով՝ մտնողներուն ալ որ-
գելը եղան, և նոր արթնցող ազգերու
սեպհական նկարագիրը չձանչնալով՝ այ-
սօրեայ վիճակին սկզբնապատճառ գտնը-
ուեցան.

Ազգային կեդրոնական փարութեան
բուն դիրքը յայտնապէս և որոշակի այս
եղած է, և զաւառներու ազգայնոց վե-
ճակին վրայ հայեացք մը ընելու և չհեծե-
լու համար անգագ ըլլալու է.

Ուստի ի՞նչ պատրուակաւ պիտի ար-
գարանայ մեր այս ազգային տարտամու-
րոյ և երկբայ կացութեան աներեղիթ մե-
քենայութիւնը ինչով ձեռքը:

Մենք կը գոցենք այս տխուր յիշա-
տակութեան թերթը, և քաւ լիցի որ խա-
պտու յուսակաւոր ըլլանք մեր ազգին վե-
ճակին վրայ. բարոյական տկարամտութեան
այս դառն դաւաթը մինչև իւր միտքը
չենք ուղեր և չենք կրնար քամել, և
հաստատ կը հաւատանք, որ Գրիգորի
Լատուածը, Գրիգորի Հօտին տեղը, կը
հսկէ անոր յառաջնիւթացութեան կառ-
քին վրայ. 400 տարուան բարոյական անկ-
ման եղերերգը յուսանք որ վերջացաւ: Մեր
սպասարկած դրօշն վրայ յոյս ջանք և յարա-
տեւութիւն գրուած է, ինչպէս որ ամեն
ճշմարիտ ազգասէրներու դրօշն ալ նոյնը
պէտք է կրէ, առանց որոց մեր ընկերա-
կան վիճակը միշտ կաղ, միշտ յետադէմ
պիտի մնայ:

Անգամ հաշտութիւն մը բոլոր ե-
ղած հակառակ ճիգերն ունայնացող, և
տեսան որ միութիւնը արդարեւ զօրու-
թիւն է:

Ազգային յառաջադիմութեան նե-

